

Nr 1.

Ankom till riksdagens kansli den 22 mars 1928 kl. 4 e. m.

Sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion om anslag till en personlig professur för docenten Einar Naumann.

I en inom andra kammaren av herr *Fjellman* jämte sex av kammarens övriga ledamöter väckt motion nr 114 har hemställts, »att riksdagen måtte besluta om beviljande å allmänna indragningsstaten av nödigt anslag för upprättande av en personlig professur i limnologi för docenten Einar Naumann.»

Till stöd för yrkandet har i motionen anförts bland annat följande:

»Svensk biologisk forskning har först i förhållandevis sen tid börjat att ägna de svenska vattendragen, som dock utgöra icke mindre än cirka $\frac{1}{10}$ av vårt lands yta, en mera allsidig och ingående uppmärksamhet, avseende en fullständig utredning av växt- och djurproduktionen i desamma under naturliga och kulturella betingelser. Den forskningsgren, som särskilt ägnar sig häråt, *limnologien* — eller i svensk omskrivning *sötvattnets naturlära* — är sedan länge i alla andra kulturländer med mot Sverige jämförbara naturförutsättningar erkänd som en självständig vetenskap och som sådan ävenledes representerad inom den högre undervisningen. Limnologien har emellertid därjämte i de länder, där dess vidare utveckling icke som hos oss hämmats av missriktad sparsamhet, i hög grad gjort sig gällande i det praktiska livets tjänst, först som en förutsättning för varje målmedveten fiskerihushållning, sedan också för bedömande av hygieniskt viktiga spörsmål rörande vattenförsörjning och vattenavledning.

Den forskare, som i vårt land först infört limnologisk forskning i modern mening, är docenten vid Lunds universitet Einar Naumann, vilken nu sedan i det närmaste femton år tillbaka ägnat alla sina krafter åt de svenska vattendragens utforskande. Naumann slog därvid redan från början in på egna vägar, och hans forskning, som ursprungligen börjat i liten skala inom de på den tiden i limnologiskt hänseende fullständigt okända urbergssjöarna — kännetecknande för mycket stora områden av vårt land! — ernådde småningom internationell betydelse, och en helt ny gren av limnologisk forskning — den s. k. regionala limnologien, som nu är föremål för ett ytterst livligt studium i alla delar av världen — räknar sin upprinnelse från dessa Naumanns undersökningar.

De resultat, som Naumann vunnit under sina undersökningar över de svenska vattendragens naturlära, torde få anses som så mycket anmärkningsvärdare som hans verksamhet i en beklaglig utsträckning begränsats av bristande

ekonomiska resurser. Sin ekonomiska bärgning har han vunnit som universitetslärare i Lund. Arten av hans vetenskapliga gärning har emellertid helt hindrat honom att söka sig någon som helst verksamhet utanför sin vetenskaps gränser. Den anstalt eller det institut, vid vilket Naumann — jämsides med universitetsinstitutionerna i Lund — varit fästad, är det år 1908 inrättade Aneboda limnologiska laboratorium, vilket tack vare Naumanns energi kunnat hållas i gång och nå sitt nuvarande stora internationella anseende.»

I motionen har vidare omnämnts, att Naumann deltagit i konkurrensen om en under år 1927 tillsatt professur i botanik vid Lunds universitet, till vilken Naumann av större akademiska konsistoriet uppsatts i andra förslagsrummet. Enligt vad motionärerna anført, hade emellertid sakkunniga, tillkallade för bedömning av de sökande, förklarat, att Naumanns särskilda forskningsområde, limnologien, fölle utanför professurens ämnesområde, i följd varav han icke borde ifrågakomma till professuren. Av de sakkunniga, vilka samtliga med styrka framhållit hans vetenskapliga förtjänster, hade en uttalat, att den limnologiska forskningen vore av så stor betydelse, att man borde kunna förvänta, att med det snaraste anstalter vidtoges för ett kraftigare främjande av denna vetenskapsgren, och att tillfälle därmed bereddes för Naumann att odelat och under gynnsamma yttre betingelser ägna sig åt fullföljandet av sina arbeten i teoretisk och tillämpad limnologi.

Motionärerna — som i övrigt beträffande limnologiens betydelse och Naumanns enligt deras mening banbrytande verksamhet inom denna vetenskapsgren hänvisat till två vid motionen fogade yttranden av professorn R. Kolkwitz i Berlin samt direktören för Kaiser-Wilhelmssällskapets hydrobiologiska anstalt, professorn A. Thienemann i Plön, Holstein — hava förklarat sig anse, att då Naumanns verksamhet skapat nya arbetsmöjligheter för svensk forskning och därjämte i hög grad bidragit till vårt lands internationella anseende, det syntes vara en ofrånkomlig gärd av rättvisa, om Naumann inom sitt eget land bereddes en ställning, som möjliggjorde hans framtida verksamhet i landet. Detta syntes bäst främjas genom upprättande av en personlig professur i limnologi för Naumann vid någotdera av universiteten i landet.

I fråga om de ekonomiska konsekvenser, som — frånsatt lönekostnaden för en dylik professur — skulle föranledas av ett bifall till det i motionen framställda förslaget, hava motionärerna anført, att erforderliga arbetsrum funnes tillgängliga såväl vid institutioner vid Lunds universitet som vid det limnologiska laboratoriet i Aneboda, samt att driftkostnaderna för dessa undersökningar alltjämt syntes kunna hållas inom gränserna för de medel, som under senare år därför av Kungl. Maj:t direkt anvisats. Några ytterligare kostnader för statsverket skulle alltså icke komma att uppstå.

Beträffande motiveringen i övrigt får utskottet hänvisa till motionen.

Med avseende å det i motionen omförmälda *limnologiska laboratoriet i Aneboda* har utskottet inhämtat följande.

I samband med Södra Sveriges fiskeriförenings anläggningar vid Aneboda upprättades år 1907 därstädes ett mindre biologiskt laboratorium, sorterande under en särskild styrelse och avsett för limnologiska undersökningar såväl

i de omgivande fiskdammarna som i traktens sjöar och vattendrag. Alltsedan år 1911 har docenten Naumann varit knuten till detta laboratorium, till en början såsom assistent och därefter såsom föreståndare intill den 1 juli 1925, då ifrågavarande laboratorium skildes från fiskeriföreningen och Naumann blev dess självständige ledare. När laboratoriet år 1925 skildes från fiskeriföreningen, som ej längre ansåg sig kunna finansiera detsamma, ingick laboratoriets styrelse till Kungl. Maj:t med hemställan om anslag för laboratoriets verksamhet. Genom beslut den 6 juni 1925 beviljade Kungl. Maj:t för tiden 1 juli 1925—30 juni 1926 ett anslag av högst 3,000 kronor för limnologiska undersökningar vid anstalten. För tiden 1 juli 1926—30 juni 1927 beviljades den 2 juli 1926 likaledes ett anslag på högst 3,000 kronor för samma ändamål. För budgetåret 1927—1928 har genom beslut den 8 april 1927 beviljats ett belopp av högst 6,000 kronor. Nämda anslag hava utgått med hälften från åttonde och hälften från nionde huvudtitelns anslag till extra utgifter.

I den framställning från styrelsen för det limnologiska laboratoriet i Aneboda, som föranledde Kungl. Maj:ts beslut om statsanslag till laboratoriet för budgetåret 1927—1928, anfördes beträffande dess fortsatta existens bland annat, att laboratoriet vore inrymt i en Södra Sveriges fiskeriförening tillhörig fastighet samt att föreningen hade förklarat sig villig att alltjämt upplåta lokaler för limnologisk undersökningsverksamhet och att för övrigt i all tänkbar utsträckning ställa sina resurser till densammas förfogande.

I ett den 25 november 1926 avgivet utlåtande över styrelsens för laboratoriet nyssnämnda framställning om statsunderstöd för budgetåret 1927—1928 framhöll *lantbruksstyrelsen*, bland annat, att docenten Naumann under de år, laboratoriet vid Aneboda existerat, bedrivit en självständig, mångsidig och i flera avseenden banbrytande verksamhet vid laboratoriet, men att denna verksamhet, som varit och alltjämt vore den enda teoretiska undersökningsverksamheten på limnologiens område i vårt land, i hög grad försvårats av brist på nödiga medel. Styrelsen förklarade sig vidare vilja på det kraftigaste understryka behovet av en fast ordnad teoretisk limnologisk undersökningsverksamhet i vårt land. En dylik verksamhet vore givetvis förutsättningen för limnologiska arbeten av mera praktisk art, och de erhållna resultaten syntes därför komma att bliva av betydelse för den fiskeribiologiska forskningen. Enligt *lantbruksstyrelsens* uppfattning syntes den teoretiska limnologien bliva bäst tillgodosedd genom upprättandet av en ordinarie befattning i limnologi vid något av våra universitet eller högskolor, vartill givetvis även borde anknytas ett limnologiskt laboratorium. I avvaktan härpå syntes det emellertid synnerligen viktigt, att den av Naumann bedrivna verksamheten vid Aneboda biologiska station kunde fortsättas.

Av vad i motionen anförts samt av material, som i övrigt varit för utskottet tillgängligt, har utskottet bibragts den uppfattningen, att den limnologiska forskningen får anses vara av avsevärd betydelse såväl ur teoretisk som praktisk synpunkt samt att docenten Naumann uppenbarligen inlagt stora förtjän-

Utskottet.

ster om denna vetenskaps utveckling. Goda skäl synas sålunda kunna anföras för inrättande av en personlig lärostol i detta ämne för Naumann för att därigenom sätta honom i tillfälle att fortsätta och vidare utveckla sin verksamhet på området. Utskottet har emellertid ansett sig icke kunna förorda, att riksdagen skulle på grundvalen av ett motionsvis framställt förslag fatta beslut om upprättande av en dylik professur. Utskottet är av den mening, att förslag i ett ämne av förevarande art bör föreläggas riksdagen av Kungl. Maj:t. Denna uppfattning synes i detta fall äga så mycket större giltighet, som närmare utredning måste anses erforderlig i vissa hänseenden, innan den föreliggande frågan lämpligen kan upptagas till slutlig prövning. Detta gäller t. ex. spörsmålet om den undervisningsskyldighet och de åligganden i övrigt, som böra tillkomma innehavaren av professuren. En annan viktig fråga, beträffande vilken utredning nu ej föreligger, gäller vilka anordningar, som må bliva behövliga för att trygga tillgång till institutionslokaler och utrustning för laborationsarbeten m. m. samt de ekonomiska konsekvenser i detta avseende, som möjligen kunna föranledas av ett beslut om inrättande av professuren.

Under angivna förhållanden har utskottet icke ansett sig böra nu tillstyrka bifall till det i motionen väckta förslaget. Enligt utskottets uppfattning torde frågan i första hand böra upptagas till prövning av vederbörande universitetsmyndigheter, vilka därvid böra förebringa den utredning, som erfordras för Kungl. Maj:ts ståndpunktstagande i ämnet. Utskottet anser sig kunna förutsätta, att — därest anledning därtill prövas föreligga — åtgärder bliva av vederbörlig myndighet vidtagna för att ärendet må kunna framläggas till riksdagens prövning i den ordning, som utskottet här ovan angivit såsom den riktiga.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motion II: 114 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 22 mars 1928.

På det sammansatta utskottets vägnar:

RICKARD SANDLER.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:
från statsutskottet: herrar *Nilsson* i Bonarp, *Bergqvist*, *Olof Olsson*, *Nilsson* i Gränebo, *Rydén* och *Lindskog*; samt
från bankoutskottet: herrar *Sandler*, *Pettersson* i Olovstorp, *Enhörning*,* *Borggren*, *Wikström* och *Kloo*.

* Ej närvarande vid justeringen.